

Текст [разговора Светлане Слапшак и Ивана Чоловића](#) „Војна надмоћ Срба на оном свету“, иако има намеру да нам покаже како изгледа разградња и деконструкција косовског мита, демонстрирао је само како функционише огољена политичка и идеолошка инструментализација једног политичког мита.

Светлана Слапшак не спори да је косовски мит један од кључних државотворних српских митова и да је он у основи српског националног идентитета. По њеном становишту прихваћена је најдосаднија и најглупља верзија, а косовски мит се доживљава као идеолошки конструкт, закон, правило. Прихваћена верзија је колико-толико везана за епски циклус, коме се она спорадично диви и у коме има разноврсних значења, али наше поимање косовског мита одговара малом народу у коме живи опсесија да смо се ми ето жртвовали, али нисмо добро плаћени за то, а наше жртвовање само отвара могућност за стварање нових непријатеља зависно од потреба наше унутрашње политике. Ово је позната идеолошка матрица која се непрестано понавља у покушају да се доведе у питање и само постојање српског националног идентитета и традиције. Мали народи су опхрвани тежњом да наплате своје жртвовање, а имају и неразуман и несхватљив порив да опстану и у најтежим временима.

Управо Светлана Слапшак каже да је јако занима шта то значи опстати. Опстати значи неговати литературу, имати писменост, имати некакву традицију писања. То сасвим сигурно није зависило од друштвених последица насталих након косовске битке. Ја мислим, наводи Светлана Слапшак, да је то једна од реторичких флоскула којима се не објашњава ништа. А шта би требало објашњавати и доказивати – да је и пре косовске битке постојала у Србији писменост, традиција писања, литература. Па то су општа места наше културне историје. Негирати чињеницу да је након косовске битке и губитка средњовековне државе све до коначног пада Србије 1459. године уследио и драматичан и дуготрајан процес културне и цивилизацијске разградње успостављањем турске превласти није само реторичка флоскула, већ идеолошка и политикантска егзибиција учеснице у овом разговору. Управо се на примеру косовског мита види шта значи опстанак једног малог народа у временима када су живи завидели мртвима. При томе Светлана Слапшак своју реторичку деконструкцију косовског мита подупире тврдњом да се не говори о душама, о преласку на онај свет, говори се заправо о војној надмоћи Срба на оном свету. И то је прилично застрашујуће јер је култ мртвих потребан да се сви некако помире. Међутим, у основи косовског мита није култ мртвих и небеска војна надмоћ Срба, како то истиче Светлана Слапшак, већ темељни морални кодекс једног малог народа спремног да кроз своју историју непрестано бира између слободе и ропства, жртвовања и преживљавања, издаје и херојства. Ове пре свега етичке одлуке су у темељу сваког националног и државотворног мита и непрестано истицање небеске

Србије и култа мртвих као суштинских обележја косовског мита говори о неразумевању његове функције и тежњи да се српски народ приказује као ирационалан и самоубилачки.

Иво Андрић у тексту „Његош као трагични јунак косовске мисли“ наводи: „Ова драма почела је на Косову. Љуба Ненадовић, иако и сам Србин, био је изненађен кад је видео у Црној Гори живу снагу косовске традиције, која је у тим брдима и после столећа била стварност, исто толико блиска и стварна као хлеб и вода. Као у најдревнијим легендама, које су увек и највећа људска стварност, сваки је на себи лично осећао историјску клетву која је 'лафе' претворила у 'ратаре', оставивши им у души 'страшну мисао Обилића', да тако живе разапети између своје 'ратарске', рајинске стварности и витешке обилићевске мисли. Та борба се води под јединственом, очајничком девизом која личи на апсурд, а која је у ствари животна истина сама. Нека буде што бити не може! Нигде у поезији света ни у судбини народа нисам нашао страшније лозинке. Али без тог самоубилачког апсурда, без тога, да се парадоксално изразимо, позитивног нихилизма, без тог упорног негирања стварности и очевидности, не би била могућа ни акција, ни сама мисао о акцији против зла. И у томе је Његош потпуно израз нашег основног и најдубљег колективног осећања, јер под том девизом, свесно или несвесно, вођене су наше борбе за ослобођење, од Карађорђа па до најновијих времена. То није био само сукоб двеју вера, нација и раса, то је био судар двеју стихија, Истока и Запада, а судбина је наша хтела да се та борба углавном одигра на нашим територијама и да преполови и подвоји нашу националну целину својим крвавим зидом.“

У косовски мит је уграђена жива и делатна снага етичког избора и историјска традиција српског народа који је као и сваки други, поготово мали, народ који је живео под туђинском влашћу чувао сећање на изгубљену слободу и своју традицију, при чему је косовски еп управо био та животворна мисао у коју су уграђени не само митски елементи, већ и принципи хришћанства и православља. Косовски мит је у себе уткао најзначајније елементе хришћанског предања, као и чврсту веру да је могућа обнова једног поробљеног народа који је настојао да опстане и створи своју националну државу.

Светлана Слапшак овакво тумачење косовског мита не може и не жели да разуме јер јој је он досадан, а и не разуме шта то значи опстати. Историја српског народа свакако најдраматичније сведочи о томе како је упркос великим изазовима, искушењима и страдањима опстао један мали народ. То искуство није непознато ни Грцима, Бугарима, Русима, Чесима, Пољацима, зашто би онда Срби били изузетак. Светлана Слапшак није ни овог пута одолела да нас подсети да нема унутрашњег освешћивања о српском колонијализму, о српском расизму, о српском понашању према Албанцима, о српском апартхејду на Косову, о свим тим стварима које су, на крају крајева, морале довести до

формирања нове државе. Није могло другачије. Она је и овим својим ставовима показала своју идеолошку ускогрудост и искључивост, понављајући стару и изанђалу мантру о српском расизму, апартхејду и колонијализму. При томе није нашла за сходно да ишта каже о насиљу и апартхејду којем су данас изложени Срби у тзв. независној држави Косово. По њој Срби нису ништа друго ни заслужили, стигла их је заслужена историјска казна.

Иван Чоловић не заостаје нимало за својом саговорницом, само што се он више бави политичком димензијом косовског мита. У његовом тумачењу косовски мит је пре свега идеолошки и политички мит, једна врста политичке приче о фамозној бици на Косову пољу 1389. године. То је мит о националном идентитету српског народа, он заправо говори о јуначкој смрти протагониста косовске битке. Он је прича испричана по једном познатом моделу, чија политичка инструментализација траје и данас. Главни јунаци косовског мита нису ни Милош Обилић, ни кнез Лазар, нити ма која личност позната из српске историје. То је јунак који се никада не мења, он има свој карактер, своју веру, свој језик и своју културу. Резиме Ивана Чоловића садржи тврдњу: „И, наравно, тај народ, тај главни јунак увек ради исто – ратује са непријатељима, убија и страда. Дакле, жртвује се и свети се, само се околности мењају, околности у којима се после освајања и победа појављују искушења и порази, а после пораза долазе васкрсења и нове победе, па опет испочетка.“

Не чини ли заправо ова цикличност динамику историје? Зашто би то била некаква специфичност српског народа? Цикличност у историји постоји као неумитна правилност. Међутим, очигледно је да у интерпретацији косовског мита Ивану Чоловићу највише смета постојање мита о националном идентитету и он настоји да га што је више могуће деконструише и релативизује. У основи он настоји да разори мит о националном идентитету, ако се уопште ради о миту, и представи српски народ као главног јунака мита који се непрестано у својој историји врти у затвореном кругу ратовања, освете, убијања и страдања. Потребно је пре свега довести у питање не само постојање мита о српском националном идентитету већ показати да српски народ не може да изађе из сенке освете и самоубилачке цикличности. Свака рационализације српског националног идентитета сматра се знаком за узбуну за све оне дежурне идеолошке душебрижнике који су вечито на опрезу да се не појави авет српског национализма и Велике Србије. Зато и није случајно што је косовски мит на овај начин политички и идеолошки инструментализован управо у ставовима Ивана Чоловића који се упорно залаже за његову дезидеологизацију. Он управо чини супротно, косовски мит користи у политичке и идеолошке сврхе да би доказао да је српски народ неповратни заробљеник небеске Србије као неке врсте утопијске земље у којој ће доћи до коначног измирења и уједињења српске нације. Следећи логику овог екстремног тумачења, уједињење српске нације могуће је само у смрти – као коначни израз својеврсне политичке и идеолошке некрофилије.

Иван Чоловић је и овога пута искористио прилику да говори о негативним последицама христанизације косовског мита и страдања за веру кнеза Лазара. Интересантно је да он за разлику од Светлане Слапшак говори да страдање српског народа неће остати без награде – вечног спасења и небеске Србије. То је отворена банализација и тривијализација племенитог настојања да се народно предање угради у начин доживљавања и тумачења православног хришћанства у српском народу.

Не треба при томе пренебрегнути чињеницу да су косовски мит и прослава Видовдана добили свој коначни облик и смисао у време стварања српске националне државе и нарастања српског националног покрета јер је тада дошло до пуног оживљавања не само косовске историјске традиције. Тада се није славио пораз, већ је на 500-годишњицу обележавања косовске битке Србија била у црнини и тишини, а није било ни политичке инструментализације косовског мита, што се касније веома често дешавало.

Иван Чоловић се позабавио и средњовековном баштином Косова након критике министра спољних послова Србије покушаја албанских представника да на заседању Унеска средњовековне манастире са Косова припишу албанском културном наслеђу. „А онда је тим средњовековним манастирима, подигнутим више векова пре настанка било које нације, приписао српски национални идентитет и о њима говорио као о српском наслеђу на Косову. Дакле, оно што је злоупотреба културног наслеђа у политичке сврхе, кад је реч о другима, потпуно је легитимно, кад је реч о нашој страни, јер, боже мој, сви знамо да је српска нација на том простору присутна од тако рећи памтивека, а у сваком случају од средњег века.“ Опет тај за Ивана Чоловића иритантни српски национални идентитет који му толико смета да је на крају дошао до заиста невероватног закључка да културно наслеђе на Косову не може бити српско наслеђе и баштина јер српски идентитет може бити везан за настанак српске нације, а средњи век је епоха у којој се не може утврдити који народ је стварао и обликовао културно наслеђе на Косову.

Радован Самарџић, изузетан познавалац косовског мита, у тексту „Косовско опредељење Срба“ изнео је своје виђење судбине српског народа: „Срби су дочекали Турке као народ духовно зрео и у том погледу у знатној мери уједначен. У епохи Немањића, с делом Светог Саве у темељима те појаве, у Србији је остварено јединство државе, цркве и народа. Представа о косовском боју као средишњем догађају српске историје није се одмах преобразила у животодавно језгро свеукупних напора једног народа да се одржи. Најкасније током 18. века Косово је постало подстицајна снага српског народа у његовој борби за ослобођење, главни симбол његових прегнућа и први циљ у свим његовим смишљеним плановима и спонтаним жељама. Косовски завет био је главни закон по коме су се Срби вековима владали, припремајући се за потоња времена.

То је била она унутрашња снага која је тај народ спајала да живи за ослобођење, да се држи уједно и да се не осипа. Због тога су његови непријатељи, упућени у његов духовни састав, од пре сто и више година настојали да решењем косовског питања на начин супротан српским намерама оставе тај народ без оног идејног језгра које га држи на окупу.“

Светлана Слапшак у некој врсти закључка каже да је потребно да се косовски мит стави тамо где припада, у руке поштених историчара, а ко су поштени историчари и поштена интелигенција, одређиваће вероватно она и Иван Чоловић. Она при томе не пропушта да каже да је крајње време да се народу понуди нешто друго, нешто занимљивије, модерније, нешто што ће можда и младима бити занимљиво. Ово мишљење дели и Иван Чоловић, тврдећи да је косовски мит као мит о убијању, освети и страдању само једна од препрека у европеизацији наше земље. Зато се треба што пре ослободити досадних и анахроних националних митова и националног идентитета и окренути се будућности у којој неће бити заморних прича о историји, традицији, жртвовању, етици и части.

До које мере се у политичким и идеолошким круговима тзв. грађански оријентисане Србије изгубио сваки осећај за озбиљност и драматичност историјских изазова пред којима се Србија налази након једностраног проглашења независности Косова, могу нам посведочити не само ставови Светлане Слапшак и Ивана Чоловића већ и извод из текста Владимира Глигорова „Мишљење о сецесији“: „Шта би могло да буде мишљење Међународног суда у Хагу о сецесији Косова? То зависи од тога како ће овај суд разумети шта се пита. Првобитно је било речено да би питање требало схватити веома уско: да ли је једнострано проглашење независности у складу са међународним правом? То је као питање да ли је неко начинио прекршај ако је претрчао улицу када је на семафору било црвено светло.“ Поредити проглашење тзв. независности Косова са саобраћајним прекршајем само је одраз непоштовања традиције и историје српског народа. Црвено светло је одавно упаљено када су Србија и одржање српског националног идентитета у питању.